uitbanningsdaad het terrein is prijsgegeven aan mixers als Thijs Booy, die hulp krijgt van de lieden, die een eerste viool speelden in de uitbanningen van 1944, die zelden, te spelen ook in uw naam.

Want zolang gij zelf tegen ons (we denken aan prof. Zuidema) bokst als gedaan is in de critiek van Zuidema, en in zijn waarde getoetst werd in haar verstomming, en niet optornt tegen wie Thijs Booy in sommige grondvragen (juist deze) **helpen**, zólang blijft uw „waarom" **funest**.

K. S.

LITERATUUR EN KUNST

DE GROENE KAMER, door C. Th. Jongejan-de Groot. Uitgave van G. F. Callenbach N.V. te Nijkerk.

Het is een verkwikking, wanneer men een boek in handen krijgt als dit, en men eens een keer niet vermoeid wordt met tragedies van mislukte, gestrande, kapot-gemaakte huwelijken. Ik geef toe, dat we niet klaar zijn met een roman te waarderen om wat hij niet is. Maar wanneer men lang achtereen niet anders dan in rotte, aangestoken, wormstekige, of verkurkte appelen zijn tanden heeft moeten zetten, kan het een blijde verrassing zijn in een appeltje te bijten, dat nu eens rondom gaaf is, ook al behoort het nu niet direct tot de klasse van de edele Oranje-pippings, uit Zuid-Beveland, of de volmaakte Goudreinetten uit de Betuwe. Mijn lezers willen me de vrij prozaïsche, luculliusche beeldspraak, die in deze rubriek misschien wat uit de stijl is, wel vergeven.

In ieder geval: De Groene Kamer is een gezond, fris boek. De Uitgeefster schrijft in haar introductie aan de binnenzijde van de stofomslag: „Het is verheffend en inspireert tot blijdschap". Ik weet wel, met aanbevelingen van Uitgevers, die hun eigen waar aanprijzen, moet men altijd een tikje voorzichtig zijn, maar in dit geval is er geen woord te veel gezegd.

Deze roman speelt aan het eind der achttiende eeuw, en het verhaal begint ergens in de mooie Vechtstreek, waar een amsterdams koopman, Van Batenburg, evenals zovele amsterdamse kooplieden, zijn weelderig buitengoed heeft neergezet en daar de zomerse dagen met vrouw en dochter, Annemarie, doorbrengt. Door de ongunst der tijden, oorlog met Frankrijk, besluit hij ook in de winter op dit buitenverblijf te blijven wonen en dan maakt Annemarie een reisje met de trekschuit naar de Domstad, in die dagen een opzienbarende gebeurtenis voor een meisje alleen en in die trekschuit begint de romance.

Annemarie maakt kennis met de theologische student, Lodewijk, een arme, berooide kerel, maar die het eerlijk meent. In Utrecht ontmoeten ze elkander weer en ze vatten liefde op voor elkaar. Maar Lodewijk trekt zich terug, want hij weet: dit weeldevrouwtje past niet in zijn armelijke pastorie en hij weigert van haar weelde mede te delen. Eerst wanneer ze afstand doet van de rijkdommen van haar vader en zijn armoe delen wil, trouwt hij haar. De enige concessie, die hij doet is, haar één kamer in de grote Veluwse pastorie afstaan, waarin ze als enige bruidsgift uit het ouderlijk huis wat luxe meubeltjes mag neerzetten. Dat vertrek wordt dan de „Groene Kamer".

Het wordt een mooi huwelijk. Zij gaat op in zijn pastorale arbeid, en er is een schier volmaakte harmonie tussen die twee. Ze begrijpt hem wel niet steeds in zijn grote afkeer van de rijkdommen van haar ouders, maar ze berust er in, ook wanneer hij weigert hun talrijk kroost iets van die rijkdommen te doen erven. De hele erfenis gaat dan ook naar de armen. En eerst aan het eind van haar leven komt ze er achter, dat Lodewijk uit een angst voor zichzelf zo handelt, vrezende in velerlei verzoekingen te vervallen, waarvoor de Schrift hen waarschuwt, die rijk willen worden. Want, toen hij haar de eerste keer ontmoette in de trekschuit, was er direct de verzoeking geweest: trouw dit meisje en je bent met één slag rijk.

Het is een zonnig huwelijk, vol levensgeluk, wat niet zeggen wil, dat de smarten aan het paar voorbij gaan. De pokken-epidemie neemt enkele van hun kinderen weg en schendt één dochter het mooie gezichtje, wat deze tot een levensverdriet dreigt te worden.

Maar boven alle verdriet uit reikt het geloof, dat krachten geeft. Het zwaarste verdriet wordt tenslotte nog, dat twee kinderen, een zoon en een dochter, wanneer ze volwassen zijn, geen genoegen kunnen nemen met het besluit tot vrijwillige armoede van hun vader. Ze verlaten het ouderlijk huis, de één gaat in Indië en de ander in Frankrijk zich schatten verzamelen. Ontroerend en typerend voor Annemarie, is het briefje, dat ze vlak voor haar dood schrijft aan een van deze kinderen, waarin deze regels bizonder treffen: „Je schreef, dat jij net zoveel van deze beuzelachtige weeldedingen kunt kopen, als je maar wilt, want je hoort nu bij de fijne waereld en dat vind je costelijk, mijn kind. Je neemt je leven in dat zweterige land dan maar op de koop toe. Het is wel, vergader je schatten. Er staat nergens geschreven, dat het niet geoorloofd is. Maar weet, dat aardse rijkdom geen werkelijke rijkdom is. Waar ons hart is, Geziena, daar zal ook onze schat zijn....."

Er zijn ongetwijfeld enkele bezwaren tegen dit boek in te brengen.

Een bezwaar is, dat de schrijfster wel wat oppervlakkig aan het werk gegaan is, wat betreft de historische achtergronden, waartegen haar figuren moesten uitkomen.

De paar regels uit het hier boven geciteerde briefje bewijzen dit reeds. Een beetje ridiculi doet het aan, daarin de allerlaatste spelling, waarvan we, helaas vandaag gebruik moeten maken, hier door Annemarie al gebezigd wordt met een paar achttiende-eeuwse uitdrukkingen. We zouden daar nog niet zo'n groot bezwaar tegen maken, wanneer dit niet typerend was voor andere verfstreekjes op dit doek, dat een 18e-eeuwse schilderij bedoelt te zijn. We worden wat de entourage, het milieu, de sfeer enz. aangaat te weinig in de tijd van verval van de tweede helft der achttiende eeuw verplaatst. Het blijft bij enkele vage aanwijzingen over de Voetiaanse en Coccejaanse twisten. En daarin speelt de jonge dominé Lodewijk, helaas geen 18e-eeuwse, maar een..... 20ste-eeuwse rol, wanneer hij, in de trekschuit zegt: „Er wordt te veel gevochten op de wereld. Soms strijden er Remonstranten en Contra-Remonstranten. De Doopsgezinden worden berispt, dewijl ze niet zweren en geen wapens wensen te dragen. De Roomsen werden, nadat ze jarenlang de Protestanten vervolgd hadden, zélf een achterbuurt ingejaagd om een verboden godsdienstoefening te houden. De voorgangers roepen: hier is het en dáár is het. En de Synoden vechten en verduisteren de zon van het Evangelie. De strijd van de Coccejanen met hun geloofsbroeders ligt gelukkig grotendeels achter ons. Er zullen weer nieuwe partijen komen met nieuwe namen. Het kan mij niet nadelig zijn. Ik denk me niet als een kemphaan in de strijd te moeien. Ik acht slechts één ding nuttig en nodig, namelijk de énige Troost te kennen....."

Wanneer we deze jongeman zo horen praten, weten we uit welke hoek de wind waait. Hij spreekt geen taal van zijn tijd, maar hier laat de schrijfster een jongeman in een jas van groen laken, en een vest van geelgestreept ripsfluweel en met een lichtgele zeemleren broek en met een kanten chabot, de taal van de 20ste-eeuwse ireniek en het modern en kerkelijk dogmatisch-indifferentisme spreken.

Dit is, afgezien van de vraag, of, wanneer de auteur hier haar romanheld tot haar spreekbuis maakt, zij geen ongeoorloofd literair glippertje maakt, in 'n historische roman niet op zijn plaats. Bij wat diepgaande studie van dit tijdperk, zou de schrijfster te maken hebben gekregen met de „Tachtigers", niet die van de 19e, doch die van de 18e eeuw. En dan zou ze gemerkt hebben, dat men in deze 18e eeuwse „moderne" tijd, zich heus niet meer druk maakte over Voetius en Coccejus. Het is de tijd, waarin Rousseau, Schiller, Goethe, Voltaire hun stempel gezet hebben en welker ideeën door de jeugd dier dagen als de hoogste wijsheid werden ingedronken. De „twisten" van de zeventiende eeuw waren al lang als verouderde rommel naar de zolderkast verhuisd. God werd niet meer gezocht in Zijn Woord, en men maakte zich niet meer druk om de dogmatiek en de Kerk. De wijsheid werd gezocht in de mens zelf en in de natuur, en dat alles gemengd met wat romantieke mystiek, zodat er zelfs door de vrijzinnigen dier dagen hete tranen geschreid werden bij het lezen van Klopstock's Messiade. Er was, met name onder de jeugd dier dagen, volstrekt geen theologische belangstelling meer, ook niet onder de theologische studenten zelf. Men zong ook in de „Tachtiger-jaren" der achttiende eeuw van een „nieuwe lente en een nieuw geluid".

En het is natuurlijk het goed recht van deze schrijfster haar Lodewijk een gunstige uitzondering op de regel te doen zijn. Maar dan had zij ook die regel behoorlijk moeten accentueren. Nu is haar Lodewijk een jongmens uit de 20ste eeuw, die een beetje onwezenlijk en weltfremd in de wereld der 18e eeuw rondzweeft.

Literair is dit een ernstig tekort.

Maar met deze restrictie willen we het boek toch aanbevelen ter lezing. Want als verhaal zonder meer is het een fris boek, zonnig, gezond, een prettige tijdspassering, voor wie aan tijdspassering behoefte heeft.

R. v. R.

GEZINSLEVEN

Aangaande mij en mijn huis

Israël had Jozef lief boven al zijn zonen. Gen. 37 : 3.

II.

Dat was waarlijk ook geen wonder. Al zou het alleen maar zijn, omdat deze Jozef de eerste zoon was uit zijn vrouw Rachel, die hij liefhad vóór Lea en boven Lea. Hoe heeft daarom zijn ziel verlangd naar een kind uit haar — die vanaf het eerste ogenblik, dat hij haar ontmoette bij die put, waarheen ze de kudden van haar vader Laban dreef, tegen de avond, om ze te drenken — beslag op zijn hart had gelegd, waarin zij de eerste en grootste plaats bleef behouden tot de dag van haar dood, de dag waarop ze hem haar tweede zoon baarde, de Ben-Jamin, zoon der rechterhand.

Maar och, terwijl Lea hem vier zonen baarde — wel zijn trots en zijn sterkte! — bleef Rachel onvruchtbaar. Hij durfde nauwelijks meer hopen op een kind uit haar! Dan en Nafthali, zonen van Rachel's dienstmaagd, konden hem over zijn teleurstelling niet heen helpen. Ja, elke nieuwe geboorte in de aartsvaderlijke tent: eerst van de beide zoons van Lea's dienstmaagd: Gad en Aser; dan van Issaschar en Zebulon, en van Dina, alle drie uit Lea — deed hem te schrijnender gevoelen de immer weer uitgestelde hoop!

Tot eindelijk, toen hij reeds één en negentig jaren oud was geworden, hem het geluk te beurt viel, waarnaar hij steeds vruchteloos had uitgezien: echt een zoon van Rachel!; een kind des ouderdoms! Jozef!

Wie zou er zich dan over verwonderen, dat Israël Jozef lief had boven al zijn zonen! En dat merken liet ook, al zou het geheel onopzettelijk zijn. Liefde kan nu eenmaal niet verborgen blijven. En vóórliefde evenmin.

De manier, waarop vader Jakob zijn jongste zoon aankeek; de bijzondere aandacht, die hij aan hem besteedde; de belangstelling, waarmee hij de ontwikkeling van de opgroeiende Jozef volgde; de zeer nauwlettende zorg, die hij steeds voor hem droeg; de toon, waarop hij hem aansprak of riep; de vreugde, die uit zijn ogen scheen, zo vaak hij het ventje bezig zag — zij moesten iedereen opvallen. Rachel wel in de eerste plaats, en zij had er haar man te liever om! Maar evenmin ontging het Lea, al moet het haar geërgerd hebben, dat die éne kleine Jozef Israël haast meer waard scheen, dan al de zes grote jongens, met nog zijn enige dochter Dina, te zamen, die zij aan hem geschonken had. Zelfs Bilha, Rachels dienstmaagd, en Zilpa, Lea's dienstmaagd, voelden het aan, en het deed haar zeer (want of de moeder nu een vrije is of een slavin, de liefde tot haar kind is er niet minder om!) — dat Jozef toch maar alles was.

En natuurlijk merkten de andere kinderen het. Natuurlijk! In dat stuk van zaken laten de kinderen zich niet om de tuin leiden. Hoe lief vader hen ook mocht hebben, hoe goed hij voor hen allen was, hoeveel angst en zorg hij over hen uitstond, hoe hij al hun arbeid in zijn dienst waardeerde, hoe hij in alles met hen meeleefde — zij voelden het: vader was voor Jozef toch anders, liever, aardiger, aanhaliger, teerder dan voor hen. Dat stak hen! Dat deed hun zeer! Hoe groot ze ook waren, hoe ruw ze soms konden doen — toch voelden ze zich achteruitgezet; vader deed hun te kort. Al konden ze het niet altijd onder woorden brengen, wat het precies was, en het met de vinger aanwijzen, zoals vader het vroeger ondervonden had van hun grootvader Laban, en dat toen aldus had uitgedrukt: „Zijn aangezicht is tegen mij niet meer als gisteren en eergisteren!" — zo ervaren zij het nu: „hun vader is anders tegen hen, nu Jozef er is, dan vóór die tijd!"

Och, het zat 'm niet in die veelvervige rok, waarmee vader zijn lievelings-zoon vereerde! Maar het zat 'm in de geest, die daaruit sprak; in dat geschenk demonstreerde zich in zichtbare vorm wat hen hinderde, en verdroot en ergerde in vaders houding, welke ook inderdaad niet goed was.

Al vinden we het alles zo heel begrijpelijk, ja vanzelfsprekend; zo echt menselijk en natuurlijk; en stemmen we grif toe: „het zou ons precies zo zijn vergaan" — Jakobs houding en optreden mogen we niet goedkeuren!

En dat waarlijk niet alleen vanwege de ernstige gevolgen, welke dit optreden van de aartsvader had voor de onderlinge verhoudingen in dit grote gezin met z'n vier moeders en vier soorten van kinderen — over welke gevolgen we later nog wel eens iets hopen te schrijven —; Jacob had zó niet mógen doen, afgezien van al de ellende, die daaruit voortkwam.

We zijn nu eenmaal in het kiezen van het voorwerp onzer liefde en in het betonen onzer liefde niet vrij; maar ook hierin gebonden aan Gods wet.

Wat „liefde" is, dat zegt ons de Schrift niet. En ook niemand is er in geslaagd, van de „liefde" een definitie te geven.

Maar wel leert de Schrift ons, met woorden en voorbeelden, hoe de liefde werken moet en zich openbaren moet. Zo bijvoorbeeld heel duidelijk in 1 Cor. 13, waarin Paulus, in schone taal, de wonderlijke gave der liefde (welke liefde ook tegelijk eis is), bezingt.

Op één trek wil ik hier slechts wijzen: „De liefde zoekt zich zelve niet".

De liefde zoekt steeds het leven, het welzijn, het behoud, het heil, de zaligheid van hem of van haar, naar wie deze liefde uitgaat. Zij strekt zich dan ook bij voorkeur uit naar het ellendige, naar het zwakke, verdrukte, kwijnende, hulpbehoevende.

Hoe heerlijk komt dit uit in onze Heiland, Wiens zoekende liefde steeds weer het verlorene zoekt.

En tegelijk stelt deze echte liefde al het hare, ja zichzelf, ter beschikking, opdat daarmee het voorwerp dezer liefde gebaat zou zijn en behouden zou worden. Herinner U maar Joh. 3 : 16: „Alzo lief heeft God de wereld gehad, dat Hij Zijn eniggeboren Zoon gegeven heeft, opdat een iegelijk, die in Hem gelooft, niet verderve, maar het eeuwige leven hebbe".

We zien het ook bij de moeder, die al de energie harer liefde richt op haar misdeelde kind, dat zij voor geen prijs uit handen wil geven, maar het dag en nacht bij zich wil hebben, om het te kunnen koesteren met haar liefde.

De ware liefde vraagt nooit: „Wat kan ik er aan hebben?" — maar altijd en alleen: „Hoe kan ik het meeste zijn voor die ik liefheb?"

Maar nu Jakob?

HUISMAN.